

HIZKUNTZEN ALDEKO MUGIMENDU SOZIALAK

1993ko udan, eta Donostian, Euskal Herriko Unibertsitateak antolatutako XII. Ikastaroen artean (Europako V. Ikastaroak zeritzenetan), *Hizkuntzen aldeko mugimendu sozialak* gaiaz hiru egunetako jardunaldiak eratu ziren. Uztailaren 19, 20 eta 21etan Miramar Jauregian zenbait irakasleri eta jakituni entzun eta elkarren artean solasik izateko parada eman ziguten jardunaldiok. Orain liburu honetan bildu ditugun hitzaldiak egokiera hartan emandakoak dira.

Gehienetan izan ohi denaren alderantziz, Ikastaro hura ez zen izan Euskal Herriko Unibertsitateak bere kabuz eta bakarrik antolaturiko zenbait. Aitzitik, kasu honetan Unibertsitatearekin batera Eusko Jaurlaritzako Hizkuntza Politikarako Zuzendaritza Nagusiak ere eskurik izan zuen. Bien arteko ekimena gertatu zen, hortaz.

Lankidetzaz horrek bazuen, noski, bere logikarik. Batetik, hainbat urtetatik hona nabaria da Euskal Herriko eta erbesteko mundu zientifikoak —Unibertsitateetakoak nahiz kanpokoak— ardurarik franko erakutsi duela hizkuntzen eta euskararen ingurumendu sozialaz. Bestetik, Erakundeek eta talde sozial gutxi-asko eratuek gogoeta, arau, ahalegin, diru eta kanpaina ugari eman izan dute hizkuntza gutxietsiei biziraupen-bideak samurtzeko.

1980. etako hamarkadan burututako ikerlanen eta politika-jardunbidearen buruan, bidezkoa ez-ezik premiazkoa ikusi zen egindakoaz gogoeta ireki bat eskaintzea. Horixe izan da, beraz, hizkuntzen aldeko mugimendu sozialez topaketa hauek antolatzeko xedea: begiratu, azalpen landu batzuk eskaini, elkarrekin hitz egin, eta ahal zenetan ondorioen batzuetara iritsi.

Gaiari eskaintzen zitzaion lehen ekinaldi honetan ez dugu, aldez aurretik, guztiz mugatu nahi izan «mugimendu sozialak» kontzeptu soziologikoa, jardunaldiok gogoeta ireki eta sarrera orokor bezala egin nahi baikenituen. Gero bakoitzak, ibilian —hitzaldietan, alegia— eta premien arabera

egino zuelakoan. Liburuan zehar ikusi ahal izango du irakurleak esparrumugatzeko hori nola egin den.

Disziplinartekosuna bilatuz, jardunaldiotan Historia eta Soziologia elkarrekin batera eraman dira, Prospektiba ere ahantzi gabe. Iraganaz hitz egiten da, gaur egungoa argitzeko, betiere etorkizunaz arduratuta. Lehena, oraina, geroa: segida osoari begiratu zaio.

Krisiak jotako hizkuntz komunitateetan batik bat, une historiko ezberdinetan eta hizkuntza anitzen lurraldeetan sortu izan dira norberaren hizkuntzaren alde piztu edo eraturako mugimenduak. Horrelakoen adibideak eta kasuak ugari ekar zitezkeen hona; hala ere, praktikoak izatearren, nahiago izan dira begiratu gure etxekoari argibideak hurbilagotik eman ziezazkioketenak, eta agian gainera, aurrera egiteko guretzat sustagarri gerta zitezkeenak.

Hiru kasu nagusi jarri nahi izan ditugu elkarren ondoan, ahal zen neurrian alderatzeko asmoarekin ere: Euskal Herria eta euskara, Herri Katalanak eta katala, Québec eta hango frantses komunitatea. Ziurki, Euskal Herrian ez da hau hiru kasuon berri ematen den lehenengo aldia. Aspaldidanik izan da gure artean Katalunia eta Kanada-ko albisteak eta joan-etorriak aztertze gogo eta aukerarik (urrutirago gabe, Munduko II. Euskal Batzarrean, 1987). Baina konbarazioa gisa sistematikoago batean eskaini nahi izan dugu, eta, edozein moldetan ere, mugimendu sozialei preseskiago helduz. Egitarauak zioenez, jardunaldion xedea zera zen: «Euskal Herria, Katalunia eta Québec-eko kasuak aztertu eta beren arteko gogoeta konparatiboa egitea».

Helburu horrekin, hiru hizlarik eman behar ziguten kanpokoaren berri: Isidor Marí-k Kataluniatik, eta Lise Harou eta William F. Mackey-k Kanadatik. Gure artean izan genituen, eta bakoitzak berea eman ahal izan zuen. L. Harou-k batez ere Kanadako frantsesaren normalkuntza-historia eskaini zuen, baina, zoritxarrez, honen testua ezin izan dugu hona bildu, eta hutsune hori hor gelditu zaigu. Hala ere, W. F. Mackey-ren lan luzea hemen dugunez (hiru mintzaldi), eman dion jite konparatiboarekin, horretaz esan behar ziren funtsezkoenak bilduta ditugula esan liteke.

Hango teoria eta praxia ongi ezagutzen dituen Isidor Marí-ren eskutik dator Kataluniako kasua. Eta egitarauaren puntuetara hertsiki lotu da Marí, hizkuntzaren aldeko mugimenduen historia, gaur egungo egoera eta etorkizunean iragarri edo desio litezkeenak idarokiz. Sintesi argi eta trinkoa eskaintzen zaigu, eta merezi du irakurketa arretatsu bat.

Euskal Herrikoari eta euskararenari hiru une eta hizlari ezberdinek heldu diote. Sarrera honen sinatzaileak gure historiari ohar baliagarri batzuk egiteko aukera izan du, XVI.etik hasi eta Eusko Pizkundea arte luzatuz, azken Gerra Zibila azken mugatzat hartuta (izan ere, jarraiaz ondoko hizlariak jardun zuten). Euskararen aldeko talde-lan historikoak gogoraztean talde haien zenbait arrakasta eta porrot ezagutzeko aukera izan dezakegu, eta ahaztuxek ditugun euskaltzale-talde estimagarri batzuk aintzakotzat hartzeko egokiera.

Kike Amonarriz eta Iñaki Arruti-k aurkeztu zuten *Euskararen aldeko mugimendu sozialak gaur egun* gaia. Ez zen izan hitzaldi komentzionala, aldez aurretik luzaro landutako txostena baizik, gerraondotik hasita gure egunak arte zetorrena batetik, eta taldeak eta mugimendua, geografian ez ezik beren bilakaeran ere begiratu eta aztertu nahi zituena, bakoitzaren funtziotasunak baztertu gabe. Inondik ere, ekarpen aberasgarria da hau, arazoaren «status quæstionis» delakoa definitu ahal izateko.

Azkenik, Paulo Agirrebaltzategi-k eskaini zuen mugimendu euskaltzaileen etorkizunaz bere gogoeta. Bizi izandako esperientziatik eta eguneko ahalegin eta mugetatik geroa nondik nora joan edo eraman daitekeen erakusteko asmoz.

Oro har, uste dugunez, gurean orain arte hizkuntzen aldeko mugimendu sozialez dugun azterlan-bilduma oparoena bildu dela hemen, esango nuke. Lehen urratsa da, noski, hau euskararen aldeko gure mugimendu soziala hobeki ezagutu ahal izateko, eta hemen bereziki, mugimendu hori hautaturiko beste bi herrietako historiekin alderatzeko.

Denon zerbitzuan, ongi etorria izango delakoan gaude.

Joseba Intxausti

Ikastaroko Zuzendaria

Donostia, 1996-11-29